

*Edice a materiály***Scénáře Miloše Formana podle povídky Josefa Škvoreckého
Slovo nevezmu zpět (Eine kleine Jazzmusik)**

Rozbor geneze a osudů obou scénářů, z nichž tu otiskuji analogické pasáže, podávám v tomto čísle *Iluminace* v článku *Slovo nevezmu zpět*. Zde proto jen několik základních poznámek vztahujících se k vlastnímu výběru ukázek.

1. Oproti filmu Zuzany Zemanové *Eine kleine Jazzmusik* (1996), kterým se námět Josefa Škvoreckého konečně dočkal filmové realizace, pracoval Forman za Škvoreckého pomoci s námětem velmi volně a na jeho půdoryse vystavěl příběh dějově o poznání bohatší, blížící se žánrově válečné crazy komedii. Jako doklad by bylo možné vybrat i jiné pasáže, či motivy proplétající se celým dějem, které se ve Škvoreckého povídce vůbec nevyskytují, v tom nám však brání nedostatek prostoru, zvláště chceme-li srovnáním korespondujících si obrazů poukázat také na případné posuny ve vyznění obou scénářů.

2. Srovnání scénáře *Noty v kufří* (ze září 1961) se scénářem *Kapela to vyhrála* (z dubna 1962) neodpovídá příliš tomu, co o vývoji práce na jednotlivých verzích celkem shodně vypovídá jak Miloš Forman ve svých pamětech *Co já vím?*, tak Josef Škvorecký v knize *Všichni ti bystří mladí muži a ženy* i v článku *Jak to bylo s kapelou, která to nevyhrála* v tomto čísle *Iluminace*. Scénář *Kapela to vyhrála* je ovšem označen jako třetí verze a protože kromě něho máme k dispozici jen *Noty v kufří*, nevíme ani, zda ty jsou verzí první či druhou, ani zda po třetí verzi nenásledovala ještě nějaká další. Srovnání odpovídajících si obrazů může vést jak k závěru, že od scénáře *Noty v kufří* (I) ke scénáři *Kapela to vyhrála* (II) došlo ke zkonvenčení a ideologickému přizpůsobení látky, tak k závěru právě opačnému. A to právě mají ilustrovat vybrané ukázky.

3. Forman i Škvorecký ve svých vzpomínkách shodně potvrzují společné autorství jednotlivých verzí scénáře. Titulní strany scénáře *Noty v kufří* i scénáře *Kapela to vyhrála*, které tiskneme na začátku ukázek z každého z nich, uvádějí však jako autora pouze Miloše Formana. Držíme se tohoto označení z čistě technických důvodů, aniž bychom tím chtěli svědectví obou nějak zpochybnit.

4. K edici jsem vybral tři ucelené pasáže:

a) Srovnání I/42–44 s II/31–33 naznačuje, že práce na látce se vyvíjela jednak proškrtáváním a spojováním obrazů, jednak významovým přeskupováním. Zatímco I/42 končí sebeironickou zvukovou pointou, II/31 její vyostření postrádá. Proč, pochopíme z II/32: nejprve se zdá, že obraz byl připsán pro odsouzeněhodnou figuru kolaborujícího továrníka, pak se však ukáže, že gag se skomírajícím gramofonem byl přesunut sem, aby s jeho pomocí mohla být rozehrána tragikomická scéna s německým písařem. Působí natolik účinně, že jako zcela účelový jeví se pak komentář o českých dělnících: „v jejich očích je opět nesmlouvavá nenávisť k nelidskosti fašismu“. Srovnání I/43–44 s II/33 ukazuje na posunutí role totálně nasazených studentů Blechy a Neřuky: z nezajímavých svědků sabotáže v továrně, kteří se hlavně hledí pomocí láhve koňaku vyhnout nasazení v Říši, stávají se přímí pomocníci při sabotáži. I tentokrát má však jejich jednání natolik recesistický charakter, že spolu s vtípem „Schiessen ist den Tschechen verboten. Nur scheissen!“ na adresu vůdce odbojářů Botičky můžeme sotva změnu hodnotit jenom jako snahu vyjít nějak vstříc schvalovatelům.

b) Obrazy I/63, 65–69 a II/48–50 zachycují situaci poté, co se Blecha a Neřuka, utíkající před pomstou za zneuctění svého spolužáka Thomase, ocitnou díky Botičkovi a náhodě ve skladišti německých kasáren (v I/64 končí přitom paralelní děj dvojího pátrání po Thomasovi). V I do kasá-

ren přivezou i zatčeného Botičku a má tu být popraven, čemuž chlapei zabrání. Autoři tu použili stupňovanou triádu gagů s dvakrát ukradeným provazem ze šibenice a nakonec i s ukradeným odsouzcem, jejich řešení působí však nepřesvědčivě a násilně, druhá ztráta provazu navíc v ději není připravena. II proti tomu zatčení Botičky zcela vypouští a obrazy 48–50 rozehrávají novou verzi útěku z jámy lvové – Blecha a Nefuka se vmísí mezi sprchující se naháče ve vedlejší sprše. Na rozdíl od předchozí ukázky jde tedy o posun v jednoznačně komediálním směru, posíleném navíc ještě v obraze 50 lechtivým homoerotickým motivem.

c) Obraz I/75 byl z II vypuštěn, stejně jako celý motiv lahví s francouzským koňakem, plnicích ve ztřeštěném ději několikrát roli významného komediálního hybatele. Tisknu jej zde jako další doklad toho, že z obou verzí lze opravdu sotva některou označit za více poznamenanou vnějšími zásahy a požadavky.

5. Ukázky z obou scénářů uvádím v doslovném přepisu, se zachováním veškerých nedůsledností zejména interpunkčních i se zachováním původní podoby německých dialogů, o nichž sami autoři v úvodní poznámce k oběma scénářům podotýkají, že jsou pouze „naznačeny bez nároku na jazykovou správnost“.

Jan Lukeš